

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL :

În România un an . . . . . 10 lei
„ „ șase luni . . . . . 6 „
În toate țările uniunii postale un an 12 „
„ „ „ „ „ „ șase luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTĂ

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RĂDULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMĂR :

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitari de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină : 10 lei.

No. 10.

DUMINICĂ 14 DECEMBRE 1908

Vol. 5.

SUMARUL :

NOUȚĂȚI :

Congrese de educație.— *Chestia agrară în Anglia.*— *Adresa cercului român din Paris către studenții Universității din Roma.*— *Bibliografie.*
Vulturul austriac (desemn de N. Mantu).

ȘTIINȚE SOCIALE :

STANISLAS CIHOSKI. *Caracterul statistice moderne.*

PEDAGOGIA :

TOMA DICESCU. *Starea actuală a pedagogiei la Români.*

LITERATURĂ :

AL. CAZABAN. *Poetul Cozmiță.*
GABRIELE D'ANNUNZIO. *Cântecul Privighetorii.*
KRILOV. *Tâlharul și scriitorul.*

ETNOGRAFIE :

EMIL STAIUCU. *Sârbii și Români.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

NICOLAE S. IONESCU. *Plagiatul d-lui G. Murnu.*

NOUȚĂȚI

Congrese de educație.

Numărul de Noembrie al publicației franceze *Revue pédagogique* cuprinde două amănunțite dări de seamă asupra ultimelor 2 congrese de educație, ținute la Paris și la Londra în toamna anului acesta.

La Paris, între 1 și 4 O tombrie s'a ținut *Congresul internațional de educație populară*, iar la Londra între 25 și 29 Septembrie a avut loc *Congresul internațional de educație morală*.

1. *Congresul internațional de educație populară*, organizat de Liga franceză de învățământ avea ca țel să contribuie la dezvoltarea, pentru ambele sexe, a unei educații populare laice, făcând cunoscute organizările și rezultatele experiențelor încercate în alte țări. Chestiunile asupra cărora s'a discutat au fost: societăți de instrucțiune și educațiune populară, universități populare, conferințe, lecturi și biblioteci populare. Mutualități școlare și post școlare; educația femeii în vederea rolului său

de menajeră și de mamă de familie. Învățământul profesional. Schimb internațional de copii; colonii de vacanță. Călătorii de studii pentru instituții și profesori.

Din comunicările prezentate congresului asupra tuturor acestor chestiuni, s'au alcătuit memorii cuprinzând scurte dări de seamă, evitându se discuțiunile contradictorii cari ar fi putu fi oțioase până la un punct, dată fiind varietatea și complexitatea sistemelor cari se susțineau.

Vom reproduce în scurt câteva din concluziunile puse la unele din cele mai însemnate chestii.

Asupra primei chestii: *societăți de instrucție și educație populară*, d-l Etienne Jacquin raportorul, rezumând toate variațiile comunicării primite în această chestie, conchideă :

«Toate semnaleză pericolul de a abandonă sie-și tinerimea de ambele sexe care ese din școală la o vârstă când experiența lipsește, fără nici o apărare contra pericolelor străzii, tentațiunilor vieții, antrenărilor relelor exemple și a frecuențării periculoase. Conștiința, deșteptată numai de profesor, nu are încă maturitatea suficientă pentru a pricepe cu ușurință datoria și a judecă folositor asupra tuturor lucrurilor precum tânăra plantă are mult timp nevoie de îngrijiri de aproape, cari o întrețin, o stropesc, o apără contra cotropirilor erburilor rele, până când ajunge un arbore puternic, capabil de a opune o rezistență acțiunii temperaturii sau vânturilor contrarii; tânăra conștiință, închisă la școală, trebuie să fie încă condusă prin o lutelă afectuoasă care să o impede de a devia și de a se deforma atâta timp cât n'a câștigat soliditatea care să-i permită a rezista influențelor străine de ca, susceptibile a o țări în direcțiuni greșite».

Asupra celui de al doilea chestii: *societăți de instrucție și educație populară*, cum sunt organizate școlile de adulți în Anglia, iată ce se spune :

«Nu e vorba a instrui incuți. — noțiunile elementare deci sunt excluse; cursurile sunt școli de continuare de studii; învățământul tehnic pentru comerț și industrie face baza; cursurile trebuie să fie interesante și pline de viață—de unde titlul lor de *recreative*. Elevii nu trebuie forțați să urmeze cursurile, cu simțul văzului, prin lecțiuni asupra lucrurilor (*leçons des choses*), experiențe și imagini se va procedă; educația fizică și materială de folos practic în viața de toate zilele nu vor lipsi din program.

Partea morală și socială nu va fi neglijată: se vor organiza periodic reuniri de elevi cu părinții și amicii lor, serbări organizate de elevi; se vor creă societăți amicale de toate genurile, săli de lectură, excursii, exerciții fizice, societăți de prevedere și de economie, de ajutor mutual, etc.

Guvernul englez a contribuit la opera «Asociației de cursuri recreative» subvenționând-o cu 20 de bani pe ceas pentru fiecare elev înscris.

Congresul s'a terminat prin comunicarea d-lui Ferdinand

Buisson, cuprinzând un program de reforme de introdus în educațiunea uvrieră și rurală a tinerimii.

Educațiunea post-școlară, încheie d-l Buisson, trebuie organizată pe următoarele patru principii :

«1. Invățământul elementar să fie obligator, până la 14 ani; cu dubla sancțiune de penalități pentru familiile neglijente și ajutor pentru familiile nevoiașe.

2. Școalei elementare să-i urmeze un învățământ complementar obligator între 14 și 18 ani, pentru toți aceia cari nu continuă studiile în școli de un grad superior.

3. Acest învățământ complementar să aibă un caracter practic și profesional, apropiat trebuințelor diferitelor categorii de ucenici sau de muncitori tineri, sub dubla sancțiune a unui contract de ucenicie și a certificatului de ucenicie, cu participarea corporațiilor profesionale, patronale și muncitorești.

4. Acest al doilea grad de învățământ popular obligator să nu fie lăsat la bunăvoiața fiecăruia, ci să fie metodic organizat :

În ceea ce privește elevii, nu în cursuri de seară, dar oare cari ore pe săptămână, luate din ziua de muncă.

În ceea ce privește profesorii, nu în ore luate din timpul de repaus, cu o remunerație mică sau derizorie (sau nimic, cum e la noi) dar prin o serie de cursuri regulate, dând loc la onorarii regulate, independent de concursul benevol al societăților de educație populară și a tuturilor instituțiilor de solidaritate democratică».

II. *Primul congres internațional de educație morală*, organizat de d-l Sadler, profesor la Universitatea din Manchester, ajutat de Lordul Avebury, cunoscut sub numele de sir John Lubbock și d-l Spiller, a avut un scop cu totul practic.

Ținta era să se discute «asupra chestiunilor de organizație școlară, metodele proprii pentru formarea profesorilor și a elevilor, disciplina, instrucțiunea morală directă și indirectă, raporturile educației morale cu educația religioasă, intelectuală, estetică și fizică».

Comunițiile de făcut congresului au fost expuse pe scurt (fiecare avea dreptul numai la 1200 de vorbe) și publicate într'un volum „*Papers of Moral Education*“, distribuit congresiștilor din prima zi.

Titlurile cari alcătuiesc subdiviziunile volumului corespund ședințelor congresului :

1. Principii de educație morală, 2) scopul, mijloacele și limitele diferitelor tipuri de instituții școlare (pensionate, coeducațiune, etc.); 3) Formarea caracterului prin disciplină. 4) Probleme de instrucție morală 5) Raporturile educației religioase și educației morale 6) Probleme speciale (educațiunea anormalilor, a tinerilor criminali, a adulților, etc.); 7) Instrucțiunea morală sistematică, 8) Invățământul subiectelor morale speciale (patriotismul, temperanța, etc.) 9) Raporturile educației morale și a educației sub alte aspecte (educația fizică, educația intelectuală și educația socială, cooperatiunea școlară și a familiei, etc.). 10) Probleme de educație morală după diferite condiții de vârstă, circumstanțe (Kindergarten, licee de fete, școli tehnice, școli de perfecționare). 11) Biologie și educație morală.

Prima chestiune «Principii de educațiune morală» tratată de d-nii F. Adler, profesor de morală aplicată la Universitatea din New-York, W. Foerster, profesor de astronomie la Universitatea din Berlin și E. Boutroux, a fost discutată cu un caracter mai mult teoretic.

Vorbindu-se despre organizarea școlilor s'a regretat că mulți directori de școli se consideră mai mult ca otelieri decât educatori, s'a criticat pensioanele deschise numai copiilor de aristocrați; numărul școlărilor în clase s'a găsit de mulți că e mare și compus din prea diferite elemente cari împiedică influența morală a profesorilor.

Raporturile educației religioase cu educația morală au fost

expuse de doi clerici anglicani, combătuți între alții de d-l F. Buisson.

* * *

Chestia agrară în Anglia.

Guvernul englez a făgăduit să vie înaintea Camerei Comunelor cu un proiect de lege asupra micilor proprietăți (small Holdings) și pe care se pun de pe acum mari speranțe. Anume, va ameliora starea populațiunii rurale, va opri — pe cât va fi cu putință, mișcarea de emigrare a sătenilor la orașe și va încerca chiar să readucă la vetrele lor pe sătenii stabiliți în orașe, — unde au fost atrași de salarii mai mari și de condițiuni de trai mai bune.

După cum se știe, pământul în Anglia e stăpânit de un număr restrâns de mari *landlords*, care-și dețin cu grije proprietățile, refuzând să vândă măcar o parcelă de pământ, cel mult dacă închiriază pe 99 ani.

Valoarea acestor pământuri a crescut mereu și toate măsurile luate, toate legile făcute pentru crearea micilor proprietăți, n'au răspuns așteptărilor.

Într'un articol din «*Les Annales du Musée Social*» găsim următoarele aprecieri asupra noii legi: «Noua lege va trebui să lovească adânc în vechile privilegii, cari nu mai au rațiunea de a fi, — alt-fel va rămânea sterilă. Nu-i admisibil ca în zilele noastre un *landlord* că deție sute și mii de hectare, numai pentru satisfacerea plăcerii de a vâna, pe când mii de oameni n'au unde locui, având mereu dorința de a avea fiecare un «home» al lor, în care ei și familiile lor să poată trăi în liniște. În afară de înlesnirile de cumpărări de pământ, pe cari noua lege le oferă, va trebui să ne îngrijim a ține pe țăran la vatra lui», iar mai departe «și să nu ne opunem la o revizuire a prețurilor de muncă». Asupra acestor prețuri ni se dau următoarele date culese în 1902, cari însă nu s'au schimbat mult.

Media prețurilor de muncă pe săptămână :

	Anglia	Tara Galilor	Scotia	Irlanda
Muncitorii agricoli, în genere-	15 șil. 3 p.	17 șil. 3 p.	19 șil. 3 p.	10 șil. 11 p.
Muncitorii cu ziua	17 șil. 5 p.	17 șil. 7 p.	19 șil. 5 p.	10 șil. 9 p.

În unele comitate din Irlanda prețurile de muncă sunt mai scăzute. Așa în comitetul Mayo se coboară până la 8 șil.—9 p. pe săptămână, când pentru susținerea unei familii trebuie 11 șilingi. Astfel se explică emigrarea crescândă a irlandezilor.

B.

BIBLIOGRAFIE

POLITICĂ

Dr. I. Drăgescu, Un glas din popor Craiova 1908.

Dr. B. Markovitsche, Die serbische Auffassung der bosnischen Frage Berlin 1908.

Bogdan Ionescu, Un proiect de reformă a carierei profesionale pus în discuția corpului didactic secundar.

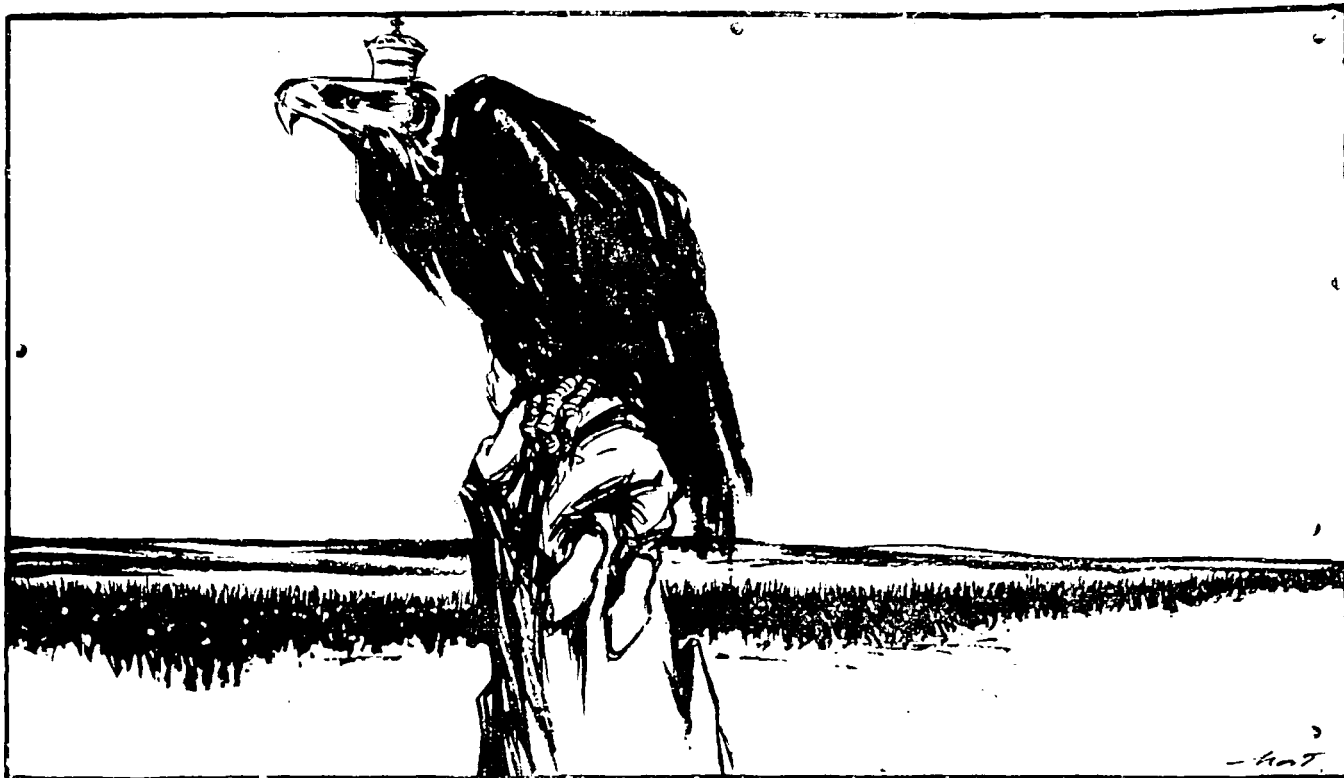
LITERARE

C. Negruzzi, Poezii, cu o notiță introductivă de Petru V. Haneș (Biblioteca pentru toți L. Alcalay).

Radu Rosetti, Dincolo de hotare. Editura Socec 1908.

Convorbiri critice, 1 Decembrie 1908,

VULTURUL AUSTRIAC

Răpesc de atâta vreme și din atâția pușcași, unul nu m'a nemerit.

Adresa cercului român din Paris către studenții Universității din Roma.

Frați Romani,

Veștile ce le-am primit în ultimul timp din toată Italia ne umplu inima de bucurie; hătrâna și nobila națiune romană, vede, în fine, că idealurile ei nu se pot împacă prin o alianță cu Germanii și cu Ungurii.

Rasa slavă ne dă un frumos exemplu de unire și în aceste momente grele pentru Serbi. Rusia pune stavilă năvălirii barbare a Austro-Hunilor spre Sud.

Rasa Germană e unită: Berlinul, înarmat până în dinți dă poruncă—iar Viena zdrobind în cale-i milioane de trupuri sârbești înaintează pas cu pas spre Salonic și Bagdad.

Și ce face rasa latină, vechea regină a lumii?

Franzezii sunt aliați cu Slavii și încurcați în Maroc prin intrigile germane, sunt siliți să-și lase dușmanii să înainteze liberi spre golful Persan. Italienii, mai de temut pentru idealul nemțesc «Deutschland über alles», au fost legați de mâini și de picioare prin orbitoarea alianță cu cele două împărății centrale. Iar insula latină «Daco-Romană» e lăsată în părăsire și abia liberată de sub jugul turcesc, e destinată a fi împărțită între Ruși și Nemți.

Și în ochii tuturor monarchia austro-ungară își întinde mișelește ghiara peste Bosnia și Herțegovina; și împotriva oricărui simț de umanitate și dreptate tiranizează din Tyrol și până în Istria provincii italiene și înspre răsărit frumoasa Bucovină românească. Iar Ungurii torturează patru milioane de Români în Transilvania, răpindu-le bisericile, școlile, limba strămoșilor lor, și azi — prin ticăloasa lege a lui Andrassy — chiar dreptul la viață!

Să fie oare drept, că rasa latină e prea îmbătrânită și destinată la peire? Noi nu o credem și nu o vom crede niciodată.

De aceea «Cercul Român din Paris» văzând amenințatoarea urgie a potopului dela Nord, face un apel călduros către toți frații latini și în special vouă Romanilor—inima latinității — rugându-vă să propovăduiți unirea latinilor din toată Europa: o puternică Confederațiune latină în Apus, la care s'ar alipi

Românii de la Răsărit, ar forma o puternică garanție pentru pacea Europei. Această Confederație va trebui să-și întrebuințeze toată energia pentru a rezolvi definitiv chestiunile: italiană, română, sârbă și albaneză. Adevăratele frontiere ale unui stat nu pot fi de cât hotarele națiunii lui. Ea va trebui deci să lupte pentru a completa frumoasa diademă a Italiei, cu perlele care-i lipsesc: Tyrolul cu Triestul și Istria, pentru a reînțemeia marea Dacie cu cele patrușprezece milioane de Români aruncați de Traian între Tisa și Marea Neagră; pentru a constitui marea Serbie între această Italie și această Românie și pentru a da independența poporului albanez.

Intemeierea acestor regate sub garanția Italiei și a Franței ar distruge cu desăvârșire Austro-Ungaria — acest mozaic de atâtea rase cu interese opuse —, ar redă rasei latine importanța ei de altă dată și ar stăvilii pentru totdeauna năvălirile criminale ale Nemților și Rușilor spre Sud.

Acesta ar trebui să fie idealul rasei latine.

În unire dar să j răm cu toții, că vom lupta vitejește pentru realizarea acestui măreț ideal.

Trăiască Italia! Trăiască România! Trăiască toată lumea latină și Roma — leagănul nostru comun!

CERCUL ROMÂN DIN PARIS.

ȘTIRI TEATRALE

Aseară la *Teatrul Liric, Ermete Novelli* a început cu Papa Lebonard, o serie de zece reprezentații. Marele artist italian a fost primit de publicul nostru cu aceeași căldură cu care a fost întâmpinat și în anii trecuți. Trupa ce-l înconjoară numără multe elemente de valoare printre care se disting D-nele Gianini și Liberati și d-l Botrone.

— La *Teatrul Național* s'a jucat Luni seara pentru întâia oară *Rivala* piesă în 4 acte de Kisternaeckers și Delard tradusă de d-l Brătescu-Voinești. Piesa a servit de debut d-rei Tina Barbu o tânără absolventă a Conservatorului nostru.

Dar despre *Rivala* și despre reprezentațiile lui Ermete Novelli vom vorbi mai pe larg în numărul viitor.

ȘTIINȚE SOCIALE

CARACTERUL STATISTICEI MODERNE

1. Statistica face parte din grupul de științi desemnate în genere sub numele de științi morale și politice. Ca la toate științele din acest grup, domeniul propriu, exclusiv, al cercetărilor statistice nu este delimitat în mod necontestabil. Mai fiecare dintre scriitorii însemnați are o concepțiune personală despre obiectul statisticii și propune o definițiune corespunzătoare aceluși concept.

În anul 1863, statisticianul Rümelin catalogase 62 definițiuni ale statisticii și după ce le critica pe toate, propunea o a 63-a definițiune, fără să pară convins că și aceea va rămâne definitivă. Astăzi numărul definițiunilor se ridică la sute.

2. Etimologia cuvântului *statistică* nu ne dă nici o indicațiune serioasă. *Statistica* derivă din *status*, cuvânt latin care are două însemnări: una de stare, condițiune, mod de a fi,—iar alta de stat ca agregatiune politică. Scriitorii italieni au întrebuițat cei două cuvintele *statista* (om de stat, scriitor de lucruri relative la stat) și adjectivul *statistico*, derivate din *stato* (stat). Apoi germanii au întrebuițat forma latină *statisticus* și mai târziu *Statistik* (statistica, substantiv) și *statistisch* (adjectiv). Dar ambiguitatea de înțeles a cuvântului originar latin *status* ne împiedecă să găsim în etimologia numelui de statistică, determinarea exactă a obiectului acestei științe. Se poate spune numai, în mod general, că conceptul de statistică corespundea odinioară mai mult cu ideea de status=organizare politică, însă că derivarea dela status=condițiune corespunde mai bine cu conceptul statisticii de astăzi.

3. Divergențele dintre scriitori, asupra obiectului statisticii, se pot clasifica în modul următor:

Unii sunt de părere că statistica nu se poate ocupa decât de studiul condițiunilor prezente, actuale, ale faptului de examinat; alții, din contră, cred că faptul statistic trebuie cercetat cu toate variațiunile lui în timp.

Natura faptelor pe care le poate studia statistica, este iarăși o chestiune foarte controversată. Unii întind așa de mult câmpul de activitate al statisticii, încât o transformă într-o știință universală, «o știință monstruasă», cum zice Rümelin. Alții îi reduc rolul la foarte puțin, și în fine a treia categorie de scriitori contestă chiar că statistica ar avea un obiect de studiu al ei propriu.

J. E. Portlock și A. Rosmini-Serhati admit că statistica poate culege și clasifica date, reductibile, sau nu, la expresiune numerică, privitoare la om și la întreaga natură; astfel statistica este o formă de expozițiune aplicabilă la universalitatea cunoștințelor omenești. Aug. Cournot, A. Guillard, G. Caporale, I. Della Bona, F. Faure, deasemeni atribue statisticii studiul tuturor fenomenelor naturii și a tuturor faptelor omenești, dar numai întru cât ele se pot reduce la cantități numerice. (*The science of counting*=știința numărătoareci, Bowley).

Cel mai mare grup de autori însă, mărginește obiectul statisticii la studiul statului, în înțeles de societate

civilă. Dar chiar înăuntrul acestui domeniu, diferențele de păreri sunt foarte însemnate. Unii primesc toate faptele sociale exprimabile prin numere (Dufau, Moreau de Jonnés, Placido de Luca, C. A. Knies, G. Hain, Forjaz de Sampayo, I. Garnier, B. von Hermann, W. A. Guy); alții numai faptele etnografice și politice, de preferință cele exprimabile prin numere (Omalius d'Halloy); sau numai faptele politice, exprimabile ori nu prin numere (Robert von Mohl); sau faptele sociale și politice, mai cu seamă când sunt exprimabile prin numere (G. Fallati, L. von Stein, von Reden, E. Ionak, I. Stuart Mill, G. Vanneschi, A. Legoyt, G. F. Kolb, Em. Engel, Al. von Oettingen, M. Block, Gabaglio); sau faptele sociale și politice, împreună cu fenomenele teritoriale în relațiune cu dânsele (G. C. Lewis, I. Racioppi, I. Boccardo); sau numai faptele demografice (Bertillon); sau viața socială fizică (I. Körösi).

Scriitorii moderni cei mai considerabili accentuează că faptele cari pot fi obiectul statisticii sunt numai acele cari nu se pot examina decât în masse (cantități) de elemente omogene (Rümelin, Em. Engel, Al. von Oettingen, Ang. Messedaglia, G. Mayr, W. Lexis, Salvatore Del Vecchio, Max Haushofer, Ad. Wagner, Ant. Gabaglio, G. Tammeo, Carlo F. Ferraris, Nap. Colajanni, Benini, etc).

Alt grup neagă statisticii calitatea de știință autonomă și o reduce la rolul de metod pentru studiul altor științe (I. I. Fox, Rümelin, Cournot, Potlock, Wagner, M. A. Guerry, L. G. Gerstner, Ang. Ocken, Wymard Hooper, Nicolò Lo Savio, Arthur L. Bowley) de subdiviziune a logicii (J. S. Mill, Sigwart, Benini, Contento), sau chiar de simplu metod al înregistrării faptelor (P. Geddes).

În fine sunt autori care recunosc statisticii un caracter îndoit: de metodă generală și de știință specială (Bertillon, Körösi, C. Ferraris, Lampertico, Messedaglia, Ad. Hold, R. Iannasch, G. Mayr, W. Lexis, M. Block, S. Del Vecchio, L. Bodio, I. Conrad, Nap. Colajanni).

4. Divergențele expuse mai sus sunt pur doctrinare și adesea numai aparente, derivând din înțelesul deosebit pe care autorii îl dau unor expresiuni. Altele au fost formulate ca să facă impresiune prin forma lor literară, ca celebra definițiune a lui Schlöser: «statistica este istoria în repaos, iar istoria este statistica în mișcare».

Lucrările autorilor moderni nu se deosebesc între dânsele atât de mult cât ar părea să rezulte din diversitatea infinită a definițiunilor; din contră, dacă examinăm aceste lucrări fără a ne preocupă de punctul de vedere teoretic al fiecărui autor, ci numai după caracterul lucrărilor, vom găsi un număr de caractere comune celei mai mari părți dintre lucrările de statistică actuale. Din totalul acestor caractere comune vom extrage o definițiune care va arăta obiectul acestei științe după concepțiunea marelui majorității a statisticianilor contemporani.

Aceste caractere sunt:

a) Primul caracter specific al lucrărilor de natură statistică este că fenomenele studiate de această știință sunt privite din punctul de vedere al cantității.

Prin urmare studiul unui fenomen intră în cadrul statisticii numai întru cât diferitele sale stări se pot exprima prin numere (cifre). Simplele descrieri prin cuvinte, ori cât ar fi de exacte, nu intră în domeniul statisticii; cuvintele servesc numai spre a comenta cifrele.

Cea mai mare parte dintre fenomenele naturii pot fi studiate prin metoda cantitativă, pentru că însuși calitățile se pot rezolvi în cantități. Sunetele muzicale se pot exprima prin numărul vibrațiilor ce produc. Notele *do*, *mi*, *sol*, care formează acordul perfect major, sunt date de o coardă când facem să vibreze părți dintrânsa în proporție cu numerele 1, 4 $\frac{1}{5}$, 2 $\frac{1}{3}$. Tăria vinului se exprimă prin numărul de grade al alcoolului ce conține. Căldura și frigul, prin numărul gradelor înregistrate de termometru. Importanța comerțului internațional, prin greutatea și valoarea mărfurilor, înscrise în registrele vamale.

Ideile abstracte de *civilizație*, *moralitate*, *salubritate*, etc., cari nu se pot măsura direct, sunt examinate în mod indirect prin număratoarea faptelor externe ce pot fi privite ca consecință a stărilor sufletești corespunzătoare. Astfel pentru constatarea stărei de moralitate a unui popor, numărăm crimele, sinuciderea nașterile nelegitime, societățile de economie și prevedere, societățile de ajutor mutual, instituțiile de bine-facere, etc. Datele obținute se compară cu datele obținute mai înainte la același popor și cu datele obținute la alte popoare.

Importanța parte a statisticii numită *statistica morală* este construită pe baza acestui metod de examinare.

Traducerea în cifre a unei calități o precizează mai bine și înlătură orice apreciere personală.

b) Statistica se ocupă numai cu fenomenele *netipice*.

Se numesc *tipice* acele fenomene care sunt atât de asemănătoare în toate elementele ce le compun, încât caracterele întregului grup se regăsesc în fiecare dintre exemplarele ce-l compun; așa, că studiind o singură unitate, suntem îndrituiți a formula reguli pentru grupul întreg. Astfel aurul este un fenomen tipic, pentru că în fiecare bucățică de aur regăsim toate caracterele fizice și chimice ale aurului în genere.

Se numesc *netipice (atipice)* fenomenele cari se compun din unități asemănătoare în ce privește unele caracteristici generale acelei clase, dar diferite printr-o mulțime de caractere secundare, așa încât pentru a formula reguli aplicabile întregii clase, suntem nevoiți a studia toate unitățile din care se compune clasa, sau cel puțin un mare număr. Fenomenul matrimonial (căsătoria) este netipic, pentru că, din circumstanțele unei singure căsătorii, nu putem induce generalizări valabile pentru întregul fenomen, după cum, de altfel, nici legile generale ce Demografia stabilește relativ la căsătorie în genere, nu ne autoriză a deduce că și o căsătorie anume, s'ar afla în aceleași circumstanțe. Așa o căsătorie dată are loc într-o epocă anume a anului; între vârsta celor doi soți găsim cutare diferență; profesiunea soților o notăm; mai notăm starea civilă a soților, gradul lor de rudenie sau nerudenie lor, gradul lor de instrucție, numărul copiilor ce au rezultat

din căsătoria aceasta, etc. Datele acestea notate însă nu ne autoriză de zicem că ori ce căsătorie din lume, ori măcar dintr'o epocă și dintr'o localitate, trebuie să se facă în aceeași epocă a anului, soții să aibă aceeași diferență de vârstă, același grad de rudenie și de instrucție, să nască același număr de copii, etc. Dacă studiem un foarte mare număr de căsătorii, găsim ca epoca celebrării căsătoriilor se repartizează pe lunile anului într'un raport care rămâne constant pentru multe serii de ani, cu o regularitate în totul asemănătoare legilor fizice. Toate celelalte circumstanțe ale căsătoriilor de asemeni se grupează în proporțiuni definite și constante: de exemplu, proporțiunile celibatorilor, văduvilor și divorțaților care se însoară rămân aceleași față cu totalul căsătoriilor; raportul între numărul fetelor și al băeților noi născuți, rămâne nevariabil cu toată schimbarea populațiunii; fecunditatea căsătoriilor este într'un raport determinat cu vârsta părinților etc. Aceste raporturi, sunt atât de sigure, încât pe baza lor se pot cu ușurință prevedea, pentru aceeași populațiune și pentru un timp nu prea depărtat, numărul căsătoriilor ce se vor celebra, repartițiunea lor după subdiviziunile anului, raporturile de vârstă dintre soți, numărul celibatorilor, al văduvilor și al divorțaților ce se vor însura, numărul băeților și al fetelor ce se vor naște, epocile anului când se vor naște, etc.

Tipicitatea fenomenelor descrește cu cât ne ridicăm de la lumea curat fizică, spre manifestările vieții intelectuale și mai cu seamă spre acele ale vieții sociale. Mineralele, plantele, omul privit din punctul de vedere anatomic, sunt fenomene mult mai omogene sau tipice decât agregatul omenesc constituit în societate civilă. Din cauza acestei gradațiuni, câmpul de investigațiune al statisticii este mai întins în științele sociale decât în științele matematice sau fizice. Se poate zice că pentru studiul fenomenelor sociale, metoda statistică este singurul procedeu științific. De aci s'a născut eroarea acelor autori cari susțin că obiectul de studiu al statisticii este numai viața socială.

c) Statistica studiază fenomenele numai când se prezintă în grupe numeroase, în masse de cazuri, iar nu ca fenomene izolate. Este o știință de colectivități, care caută legile aplicabile colectivității, iar nu unităților din care colectivitatea se compune.

Procedeu statistic îngrămădește observațiuni numeroase pentru ca să ajungă a judeca despre frecvența sau importanța unui fenomen. Inducțiunile sale sunt cu atât mai sigure, cu cât au fost extrase dintr'un număr mai considerabil de observațiuni.

Reamintim că elementele din care se compune masa sau agregatul studiat, nu trebuie să fie omogene (tipice). Înălțimea unui munte se exprimă printr'o cifră care constituie un grup de metri: 2000, 3000, 5000..... dar într'această pluralitate toți metrii ce o compun ne sunt dați ca egali; prin urmare totalul lor—înălțimea muntelui—nu este o cifră statistică. Din contra seria de numere care ar reprezenta înălțimile piscurilor dintr'un lanț de munți, ar putea constitui o cifră statistică, pentru că înălțimile acelor piscuri pot fi diferite. De asemenea o serie de măsurători ce s'au repetat asupra unui singur pisc pentru a-i găsi înălțimea exactă, formează o serie

de cifre statistice, fiind-că, deși aceste măsurători în teorie ar trebui să fie identice, dar în practică, din cauza imperfecțiunii mijloacelor noastre de măsurătoare, rezultatul măsurătorilor difere mereu, când este împins până în ultima exactitate.

Agregatele omenești, cu diferențele de sex, vârstă religie, stare civilă... ce prezintă, constituiesc un material eminent statistic.

5. Unind într'o singură formulă cele trei caractere specifice pe cari le-am găsit în lucrările de natură statistică, vom obține definițiunea acestei discipline speciale și vom delimita astfel câmpul ei de investigațiune, încât să nu mai fie confundat cu acel al științelor similare:

Statistica este studiul cantitativ al fenomenelor netipice, considerate în masse.

6. Ca orice știință specială, statistica are procedurile ei proprii pentru adunarea materialului ce studiază și pentru prelucrarea lui în scopul de a stabili raporturi constante, *legi*.

Prima parte a procedurilor statistice este compusă din întrunirea în scop de doctrină a regulilor valabile pentru orice studiu de natură statistică, independentă de natura materiei la care se aplică. Această parte se numește *teoria generală a statisticeii*, sau *statistica teoretică*. I se mai zice *metodologia statistică* sau *statistica metodologică*. Ea constituie un sistem special de observațiune. În sensul acesta s'a zis că statistica este o parte a logiceii.

Este o serie numeroasă de cestiuni, aparținând de preferință vieții sociale, pentru examinarea cărora metoda statistică a fost și este aproape exclusiv întrebuințat. Acest motiv, precum și circumstanța că științele sociale sunt încă în stare născândă și n'au reușit a se constitui, cu individualitatea bine determinată a fiecăreia, autoriză pe mulți savanți de a le considera în mod global, ca formând o a doua parte a statisticeii, anume *statistica aplicată* sau de *expunere*.

Natura cestiunilor acestora este foarte diferită.

Unele se raportă la studiul populațiunii omenești și distribuțiunea ei după sex, state, stare civilă, naționalitate, cultură, sănătate, precum și la schimbările ce se produc în populațiune prin nașteri, căsătorii, morți, emigrațiune și imigrațiune (demografia).

Altele studiază agricultura, comerțul, căile de comunicație, salariile, renta, distribuțiunea proprietății, (statistica economică).

Altele cercetează criminalitatea, originea, instrucțiunea și condițiunea socială a delicuenților; sinuciderile, nașterile nelegitime; operile pioase și de binefaceri, de ajutor reciproc și de economie; instrucțiunea publică și privată; etc, (statistica morală).

Sunt în fine autori care mai cuprind în statistica aplicată și alte cestiuni, pe care însă le elimină majoritatea statisticianilor.

8. Materialul ce se atribuie statisticeii aplicate este studiat și de alte științi, ca: antropologia, sociologia, economia politică, geografia, finanțele, dreptul, morala politică... etc. Deosebirea ce se poate stabili între aceste științi și între studiul statistic, când se aplică la examinarea aceluiași material, constă în metoda spe-

cial ce întrebuințează statistica, căci ea nu cercetează fenomenele decât în mod cantitativ și numai când sunt considerate în masse, pe când celelalte științe utilizează pe lângă metoda statistică, și alte metode de investigațiune aplicabile subiectului. Identitatea metodei de cercetare statistică, aplicat la materialuri așa de diferite, constituie, pentru partizanii statisticeii aplicate, un punct de vedere special și le permite ca să înglobeze rezultatele acestei cercetări într'un grup comun: statistica aplicată.

De altfel caracterul dublu, de știință teoretică și de știință aplicată, pe care îl atribuie statisticeii partizanii acestui mod de vedere, se găsește și la alte științe. Există o logică teoretică sau formală și o logică aplicată sau metodologică; o chimie teoretică și o chimie aplicată care se numește agricolă, industrială, tehnologică, etc.

Este probabil că progresul științelor sociale le va da cu timpul independența și le va promite să se constituie în științe autonome.

Unele sunt de pe acum constituite definitiv, ca economia politică; altele sunt pe cale de a se constitui, ca demografia.

Statistica accelerează mișcarea lor de constituire, prin metoda prețiosă de investigațiune ce le pune la îndemână.

STANISLAS CIHOSKI
Profesor la școala superioară
de științe de stat.

PEDAGOGIA

STAREA ACTUALĂ A PEDAGOGIEI LA ROMÂNII

Într'un articol frumos și bine documentat, publicat în numărul 5 din «*Noua revistă română*», sub titlul: «De ce profesorii noștri sunt sceptici», și semnat de d-l N. Em. Teohari din Pitești se desvăluie multe rele din învățământul nostru secundar.

Laud curajul și convingerea cu care scrie colegul nostru. Profesorii trebuie să se arate totdeauna ca adevărate personalități, iar nu niște automați, inconștienți, care să aprobe orbește ce nu merită a fi aprobat. Ce e rău trebuie să fie înfierat cu fierul roșu, căci numai așa putem spera la o îndreptare a învățământului nostru.

La rândul meu, care în viața mea am văzut multe, viu și eu a-mi face datoria, și promit că voi continua lupta într'un șir de articole pedagogice, în mai multe reviste, cu buna intențiune de a contribui la prosperarea școlii românești.

Tema ce mi-am propus a trata e prea vastă și prezintă multe dificultăți; de aceea declar dela început, că în acest articol nu voi trata materia în toată întinderea, ci voi lăsa a completă ulterior ce va mai fi de zis.

Tema aceasta are și spini mulți, nu e cu puțință să o desbatem cu totul inofensiv; căci cel ce vrea să lucreze în această materie și se șilește să-și împlinească conștiincios datoria, trebuie să aibă un principiu hotărât și să urmeze o direcție anumită; trebuie să declare lămurit ce consideră el ca bun și drept, și prin urmare, vrând nevrând intră în conflict cu alte idei. Cât ne privește pe noi, respectăm libertatea judecării altuia, și

n'avem alt scop decât de a da o orientare variatelor opinii, sperând că o idee bună a noastră va aduce rodul aşteptat.

Curentul pedagogic care trebuie să învingă la noi, este *pedagogia autonomă*, care e în luptă cu *pedagogia dependentă*, sau cu alte cuvinte *pedagogia convingerei* şi *pedagogia autoritară*.

Nu tăgăduim, că şi între reprezentanţii pedagogiei convingerei sunt oarecari deosibiri, spre exemplu între Plato şi Aristotel, între Francke şi Rousseau; totuşi aceşti bărbaţi s'au unit în părerea, că fiecare să recunoască numai acele idei ca bune şi binefăcătoare, care corespundeau convingerei lor personale. Şi aceasta este adevăratul principiu, *ca pedagogul să vorbească, să lucreze şi să trăiască credincios convingerei sale personale*. Se înţelege, că procedând astfel nu vom avea totdeauna adevărul absolut; se întâmplă şi în pedagogie cum se întâmplă şi pe terenul altor activităţi intelectuale ale omenirii. Dacă s. e. în ştiinţele naturale sau în ştiinţa medicinei se iveşte o dispută cu privire la dogmele speculaţiunii sau ale tradiţiunii şi a rezultatelor dobândite până acum a cercetărilor inductive, nu afirmăm, în cazul când, se aduce omagiu celor din urmă, că prin metoda de cercetare nu vom afla mai târziu *adevărul absolut*, excluzându-se din ce în ce orice urmă de eroare. Nu—negreşit însă posibilitatea este dată de a ajunge la concordanţa adevărilor indiscutabile. Repetăm, întocmai aşa se întâmplă şi pe terenul pedagogiei: regulamentele autorităţilor sunt nestatornice, siguranţa o dă numai convingerea personală. Să schiţez acest contrast pe scurt: orice viaţă intelectuală normală, prin urmare şi orice adevărată ştiinţă, precum şi orice artă adevărată, cât ne priveşte pe noi mai direct, şi orice pedagogie adevărată trebuie să rezulte din teorie şi practică. Şi a rezultat în toate timpurile din simţul înăscut al omului pentru cele ideale, pentru *adevăr, frumos şi bun*; şi din devotamentul credincios către aceste ideale ale omenirii. Aceasta este adevărata origină divină a oricărei culturi superioare şi a oricărei umanităţi.

Dacă ştiinţa sau arta se leapădă sau se înstrăinează de această origină; dacă se supun influenţelor străine; dacă primesc adică de a fi hotărâte şi conduse de curentul schimbător al timpurilor, de mâna momentană a partidelor politice, de consideraţiuni de utilitate, de prevederi deosebite, sau de *ordine birocratice*, atunci, ele îşi leapădă veştmântul demnităţii lor, se coboară la rutină. Atunci pedagogia devine sclavă, gata de a servi pe oricine, care doreşte un trai îmbelşugat, onoruri, înaintări, şi alte foloase.

Sistemul privilegiat al Statului este că o autoritate se întemează pe o altă autoritate, şi că cu cât un funcţionar stă pe o treaptă mai ridicată, cu atât mai mare este şi inteligenţa sa, şi se crede că şi preţueşte mai mult decât inferiorii săi. Aceasta ar fi bine şi de dorit dacă cu competenţa exterioară s'ar uni şi cea interioară. La resortul militar aşa ceva poate să fie legitim, căci acolo de fapt este unită autoritatea exterioară cu cea interioară. Caporalul pricepe din ale miliţiei ceva mai mult decât soldatul simplu; sergentul îndeobşte e mai priceput decât caporalul, căpitanul şi mai mult decât toţi inferiorii săi, şi aşa mai departe. Aci se justifică că

superiorul cere subordonarea absolută, şi oficial trebuie recunoscută superioritatea, Dar aşa poate merge numai în armată, nu însă şi în învăţământ.

Se întâmplă şi în departamentul nostru ca unii să fie chemaţi în funcţii înalte, şi această chemare n'a rezultat din merite deosebite didactice, ci din consideraţiuni cu totul străine de şcoală; şi e îndrăzneţ lucru din partea acestora să piarză cu totul modestia şi să se facă judecători aspri ai colegilor pregătiţi cum trebuie pentru cariera lor. E straniu, dar aşa se întâmplă; lucrul fiind prea cunoscut, credem de prisos să insistăm acum mai mult asupra acestui punct.

Trecem la alte exemple. Dacă vre un candidat îţi cere un sfat asupra pregătirei la examenul de capacitate, cel mai bun ce poţi a i-l da, e să afle cam după ce manual chestionează cutare sau cutare examinator. Ce lumină aruncă acest sfat asupra situaţiei? Domnul examinator ia o carte din care îşi formulează chestiunile, şi candidatul să-şi ia tot de acolo răspunsul, spre a mulţumi pe D-l examinator: Nu stă aci însă progresul. Examinatorii să fie stăpâni pe materia lor, şi în toate comisiunile de orice grad să fie numiţi numai specialiştii. Aceşti examinatori să fie în stare oricând a pune întrebări precise din capul lor, şi candidatul să se silească a răspunde tot aşa, având pregătire suficientă pentru examen. Altfel avem numai o dresare pentru examene, nu însă o pregătire care să folosească şi pentru viaţă.

La noi, repet pentru importanţa lucrului, s'au văzut examinatori sclavi manualelor; exemple avem destule, pe care şi le poate aminti oricine. Aceşti examinatori fiind numiţi după favoruri, nu sunt la înălţimea locului ce-l ocupă, şi deşi îşi dau aerul de o competenţă minunată, trădează însă numai ignoranţa şi trufia. Aceasta nu mai merge!

Un alt rău mare ce s'a împământat la noi este spiritul în care se înţeleg problemele însemnate ale pedagogiei, neavându-se în vedere de loc adevăratele cerinţe ale timpului actual. Se repetă maşinaliceşte: *şcoala trebuie să prepare pentru viaţă!* Dar ce va să zică aceasta? Nu cumva, că ar trebui să clasificăm pe toţi copiii cari vin la şcoală, punându-le chiar dela început ştampila de ce vor deveni în viitor?! Cultura pentru viaţă nu stă în dresarea pentru poziţiuni momentane, nici în cultura ce eră bună pentru trecut, ci pentru ce e bun azi. Marele cugetător Kant, vorbind în scrierile sale şi despre educaţie, zice că educaţia să se facă nu pentru starea actuală, ci pentru starea viitoare, cât se poate mai bună, adică în sens progresiv. Cultura pentru viaţă după principiul lui Kant este pregătirea la îmbunătăţirea progresivă a tuturor situaţiunilor, conform idealului şi a destinaţiei omenirii.

Dacă se cere ca elevii să fie crescuţi pentru cutare sau cutare poziţie în viaţă, ca să-şi câştige traiul prin industrie sau prin altă activitate; să fie îndrumaţi spre a deveni cetăţeni buni, exacti în împlinirea datoriilor, toate aceste scopuri practice se înţelege că le aprobăm, dar totul să fie într'o măsură potrivită, şi nu aprobăm *tendinţa utilitară* escesivă în învăţământ.

Cât priveşte călăuza autoritară şi în metoda de predare, în numele pedagogiei, protestăm toţi membrii conştiinţei ai corpului didactic. Aş înţelege să plecăm

capul, dacă așa numitele funcțiuni hotărâtoare ar fi ocupate de specialiști în această știință.

Nu trebuie să fie lipsit un învățător român de orice ambiție profesională și să primească porunca oficială fără nici o mișcare sufletească de protestare, căci credem că e o greșeală de a impune unui învățător, cum să predea alfabetul, după ce a trecut prin o școală pedagogică, a dat mai multe examene și a obținut diploma de capacitate. Și meseriașul cel mai simplu, după ce a ajuns maestru, n'ar primi aceasta!

Tot așa am putea citi exemple pentru toate gradele de învățământ.

Statul, cu funcționarii săi, vrea să monopolizeze totul: *cugetarea, viața intelectuală, știința, arta, conștiința*, și mai mult decât toate *pedagogia!* Numai aceea este bun și de preț ce e prescris de *sus*, și nu ce te îndeamnă experiența ta, simțul tău să faci, după împrejurări, conform individualității școlarilor. Cu timpul, această direcțiune va face imposibilă orice mișcare roditoare pe terenul pedagogiei. Prea se *guvernează* la noi și nu se lasă loc și inițiativei personale, muncii libere pedagogice. Și ne mai mirăm că nu e avânt în școlile noastre!

Intr'o asemenea grea situație nu se pot naște și în țara noastră *pedagogi originali*, după cum ar fi de dorit și după cum timpul ar cere!

Ca să devie cineva pedagog productiv, nu sunt necesare numai cugetările, numai ideile mari, care sunt un avut comun al omenirii, dar e necesară și o atmosferă liberă pentru activitatea practică. Aceasta însă lipsește la noi; cămașa de forță a *biurocratismului* o face imposibilă, și dacă vom merge tot așa, atunci adevărata pedagogie nu va sălășlui niciodată la noi.

Starea pedagogiei actuale este nesigură, șovăitoare într'u cât nu știm care din multele reforme vor rămâne, și care e norma pedagogiei noastre? De unde să pornim și la ce să năzuim? Să luăm aceste norme din lucru însuși, din ideile și legile proprii ale culturii omenirii ori să ne bazăm numai pe prescripțiuni, pe porunci de *sus*? Aceste sunt chestiunile arzătoare ce agită acum dascălimea noastră, în haosul nedumeririi în care ne găsim! Și va trece încă vreme până să dispară această nesiguranță, ne fiind semne de îndreptare. Acum se crede că e bun sistemul *epitropisirii*, iar pedagogia liberă să se nimicească!

Dar aceasta e peirea vieții intelectuale și moartea plăcerii învățătoresți. De unde să pornească înviorarea și puterea de a învinge oboseala de toate zilele în îndeplinirea datoriilor profesiunii, dacă nu din ideile sfinte ale pedagogiei? Negreșit, nu din ordonanțe aspre, nu din prescripțiuni cari curg ca ploaia din văzduh, nici din acele cărți ce se lucrează după *șabloane oficiale*. Nu din acestea toate tinerii noștri profesori vor câștiga îndemnul și forța vitală necesară carierei ce au îmbrățișat!

Viitorul, viitorul școlii și al națiunii noastre nu se va arăta strălucitor decât în *libertate*. Și dacă în lumea de azi idealurile sunt batjocorite și stigmatizate ca fraze goale, va veni un timp, când această stare neprielnică se va schimba și când inteligențele libere vor birui și vor înlătură toate piedicile. Până atunci noi să fim la

datoria noastră și să luăm parte la această luptă cu onoare, chiar de nu vom trăi până în timpul acestei biruințe.

Să rămânem credincioși idealului nostru și să ne consolăm cu aceasta, că deși puțini din contemporani recunosc munca noastră modestă, dar că acei puțini sunt cei mai buni, cei mai competenți. Să vie apoi ce va voi, noi rămânem la postul nostru, și când ceasul cel din urmă va suna, să putem zice în liniște, cu conștiința împăcată: „*Cine a muncit cinstit pentru luminarea alor săi, acela bine a lucrat și a trăit pentru toate timpurile*“.

1908, Decembrie 5, Buzău.

TOMA DICESCU,

LITERATURA

POETUL COZMIȚĂ

Niciodată în camera *Directorului*, n'a pătruns un om în halul celui care se înfățișă acum.

Avea o redingotă uriașă, roasă și plină de pete, de sub poala căreia atârna un capăt din sfoara care, fără îndoială, ținea loc de curea pentru pantalonii cari cădeau, fără de nici o croială, ascunzând pe jumătate niște rămășițe de ghete. De ceară galbenă părea fața celui care intrase, și eră atâta amărăciune și desnădejde zurgrăvită într'însa încât directorul tresări în jețul său de piele. Și când văzù că neașteptatul musafir își duse mâna spre buzunarul hainei, se ridică și aruncând o privire plină de încredere spre butonul soneriei, întrecabă repezit.

— Ce vrei d-le?..

Drept răspuns necunoscutul îi întinse o scrisoare.

Eră dela un om cu vază care cerea dela director ca tânărul Ion Cozmiță să fie numit într'o slujbă oarecare.

Directorul, după ce ceti cele câte-va rânduri, recăpătându-și liniștea de mai înainte, îl întrebă pe înfățișitorul scrisoarei dacă are vre-o teșcherea la mână.

Acesta se codi puțin, apoi răspunse repede, fără să răsufle...

— N'am titluri oficiale, sunt publicist și am cetit foarte mult așa că mă pricep la ori-ce mă veți pune.

— Ești poet?— îl întrebă directorul zimbînd.

— Da! răspunse poetul, lăsându-și ochii în pământ.

* * *

Niciodată portarul unui minister n'a fost silit să salute un funcționar mai trist îmbrăcat ca funcționarul de curând numit. Și nimeni din tot ministerul nu putea înțelege cum nenorocitul acela putea fi obladuit de domnul director.

— Apoi fason de funcționar are? Ia uitați-vă la el ce ghete are în picioare... parcă le-a găsit în gu noi! — spuneă arhivarul ori de câte-ori venea vorba de bietul Cozmiță.

Intr'o zi l-a găsit cineva mîncînd pâine cu brînză în camera odăiașilor. Altă dată fu surprins cerînd de la un servitor căți-va gologani.

— Cum dela servitori ia bani cu împrumut — se supără subșeful—compromite, d-le, corpul funcționare!

Intr'un rând, tot subșeful întâlnindu-l pe sală și văzându-i în întregime ghetele-i ferfenițite, nu putu să nu glumească :

— De unde ai cumpărat, domnule Cozmiță, strecurătoarele alea din picioare? ... Dă-mi te rog adresa! ...

Cozmiță îl privi cu răceală și nu i răspunse nimic. Chiar și șeful său se crezù nevoit să-i facă o observație:

— De ce nu te porți mai îngrijit? ... Știi că nu haina face pe om. .... dar știi, cum să-ți spui, un om care are pretenție că e cult și că se simte ar trebui să-și *conformeze* interiorul cu exteriorul. . . Ai înțeles ce vreau să zic. . . Te sfătuesc ca la leafă să-ți faci un rând de haine mai omenești. . . Nu de alta, da e rușine pentru un funcționar ca d-ta!

Cozmiță înghițea în sec și trebuia să-l asculte, încuviințându-i toate spusele, dar în mintea lui parcă îi răspunde:

«Las', vei vedeă la leafă dacă ai dreptul să-mi vorbești mie așa ca și ori cărui copist din biuroul d-tale! ...»

Numai cu *bibliotecarul* ministerului parcă se mai înțelegea. Se întâlneau amândoi în sala de lectură, și acolo începeau vorbă, punând la cale pe toți autorii cari le intrau în mână. Cozmiță când se aprindea la vorbă, parcă eră altul. . . Obrajii i se îmbujorau iar în ochi aveă o strălucire pe care n'o înțelegeau ceilalți funcționari. Numai bibliotecarul o înțelegea.

Da și el i-a spus odată lui Cozmiță.

— Ar trebui să te îmbraci mai bine. .... Așa cere lumea de azi. . .

Cu buzele strânse, poetul îl măsură de sus până jos apoi îi zise:

— Și d-ta ești un funcționar care se respectă!

De atunci n'a mai călcat în sala de lectură.

Mai în fiecare zi trebuia să i se întâmple o neplăcere din pricina hainelor sale. Plecă dela slujbă mâhnit, dar uită de toate mizeriile colegilor, de îndată ce se vedeă în colțșorul său dintr'o cafenea orientală din strada Patriei. . . Acolo își aveă *biurul* său de scris și în fumul înecăcios de lulele, în aerul înăcrit de mirosul ce eșea din hainele sorbitorilor de ceai cu porția. Cozmiță își ticluia poemele și sonetele sale care trebuiau să vadă în curând lumina tiparului.

De pantofii lucsoși ai amantelor *perverse*, cu ochii de azur sau de safir sau de ametist, de trepiede de argint, de flori de crizanteme sau de yacint, de fiorduri, de mantia regală, de fecioare boticileane, de valuri de mătase și de șampanie, numai de aceste lucruri rare și scumpe vorbea poetul în paginile pe care le înegrea una după alta, cu o încordare uimitoare pentru un om așa de rău hrănit.

Și când își recitea versurile, uită pentru o clipă, de mizeria înconjurătoare, uită de praful care îi bufnea din ghete, uita de haina lui cea soioasă, uita chiar că poate în ziua aceea se va culcă fără să mai stea la masă. Se trezea în mijlocul saloanelor luminate de polieandre de diamant, își simțea coatele tresărind la o atingere mătăsoasă, vedeă îndreptați asupra lui ochi în

care ardea o nebulie verde de smarald, simțea în vine căldura învioritoare a șampaniei pe care o sorbea dintr'o cupă de aur sau de argint.

Cu cât numărul foilor înegrite se înmulțeau, cu atât disprețul poetului pentru lumea din jurul lui, creștea.

Intr'o după amiază, când trebuia să iasă dela biurou, își aminti că n'avea nimic în pungă. Căută să se împrumute, dar nu găsi nimic. Cineva îl sfătui să ceară dela casier un *aconto* din leafă.

Cozmiță îi respinse propunerea cu supărare:

— Nu!... de banii ceia nu mă pot atinge... Au altă întrebuintare!...

În ziua aceea a răbdat de foame.

Insfârșit, după multe lipsuri și umilințe de tot felul, sosi și mult așteptata zi a lefei.

Cu mâna enervată, Cozmiță apucă cele șapte bilete de bancă.

* * *

A doua zi veni la slujbă, cu ghetele tot rupte, tot cu aceeași haină, dar cu gulerul și mai murdar.

Șeful îl privi cu compătimire, văzându-l pentru totdeauna pierdut.

«Nu se simte, d-lor, ce poți să-i faci!»

Intr'o dimineață, pe o zi ploioasă, Cozmița veni la biurou, cu brațul încărcat de un vraf de cărți.

— Ce'i asta?—îl întrebă șeful când îl văzu intrând.

Fără să-i răspundă, îi întinse o carte, și se îndreptă spre masa lui de lucru, lăsând pe podeală urme ude de apa ce-i țignea din spărturile ghetelor.

Șeful luând cartea — o broșură de câteva pagini — o învărti între degete și dând nedumerit din umeri intră în biuroul său.

Peste un sfert de oră, Cozmiță fu chemat de superiorul său.

— Cum îl văzu intrând îl întrebă: Ce ești poet?... D-ta ai scris cartea asta?...

— Eu am scris-o!—răspunse apăsător poetul, vrând parcă să verse, prin acest răspuns, toată otrava umilinței pe care i-o pusese în suflet colegii lui.

— Și ți-a plătit ceva pentru ea, editorul?

— Nu, d-le șef, e editura mea proprie!

— Cum, domnule!—se cruci șeful — Ai plătit d-ta tiparul!... Și cu ce?...

— Cu leafa mea!—răspunse poetul privind cu mândrie cartea din mâna superiorului.

Șeful îl privi cu o compătimire neprofăcută, și îndulcindu-și vocea îi zise prietenește:

— Nu eră mai bine să-ți cumperi un rând de haine și o pereche de ghete?!

AL. CAZABAN.

CÂNTECUL PRIVIGHETORII¹⁾

— Intr'o noapte, *atunci*, vorbeai în vis. Ce mult îmi plăcea! Ah, ce voce! Tu nu o poți ști. O voce pe care n'ai putut-o auzi nici odată și pe care o știu numai eu și nimeni altul... Și o voi auzi iarăși. Cine știe ce-mi va spune! Poate ai să mă chemi pe nume. Ce dulce e mișcarea gurei tale când rostești acel *u* din

1) Fragment din romanul „L'innocente”

numele meu! Par'că ar fi făgăduiala unui sărut. O știi? Și-ți voi suflă câte-va cuvinte la ureche, ca să mă afund în visul tău. Ți-aduci aminte, *atunci*, când ghiceam dimineața câte ceva din ce visaseși? O! vei vedea sufletul meu; voi fi și mai mângâios ca atunci. Ai să simți de câtă iubire sunt în stare să dau dovadă, ca să te vindec. Ție-ți trebuie atâta iubire, bietul meu suflet...

— Da., da — repetă ea într'una, fără să-și dea seamă de ce spune, întărindu-mi neconținut ultima mea iluzie, mărindu-mi acel fel ciudat de bețic ce mi-l dă glasul meu și credința că el e legănat ca de o melodie voluptuoasă.

— Ai auzit? — o întrebai, ridicându-mă puțin ca să ascult mai bine,

— Ce? Vine Frederic?

— Nu. Ascultă.

Ascultarăm amândoi uitându-ne în grădină.

Intregul parceră în fășurat într'o ceață viorie, abia întreruptă într'un loc de strălucirea oțelie a apei din avuz. O dără de lumină mai întârziă la marginea cerului,—o largă dără alcătuită din trei nuanțe: roșie ca sângele jos, apoi portocalie și în fine verde, un verde stins de creangă ofilită. În tăcerea crepusculară răsună limpede o voce fluidă și stăpânitoare ca preludiul unui flaut,

Cântă privighetoarea.

— E în salcie, îmi șopti Iuliana.

Amândoi ascultam, cătând spre dunga sângerândă, care se stingeă sub cenușa serii.

Sufletul îmi încremenise și el, ca și cum ar fi așteptat pe urma graiului acela o adâncă tălmăcire a iubirii mele.

Ce simți în clipele acelea bicata ei ființă lipită de mine? Până la ce putere de durere ajunsese sârmanu-i suflet?

Privighetoarea cântă.

Intâi fû o explozie de veselie melodioasă, un torent de triluri ușoare ce se strecurau prin văzduh cu un sunet de mărgăritare ce cad pe sticlele unei armonice.

Apoi, un răspas de tăcere.

Un piuit se înalță într'aripă, ținut neînchipuit de mult, ca un fel de încercare a puterii, într'un avânt îndrăzneț, ca o sfidare aruncată unui dușman necunoscut.

Un alt răstimp de pace.

O temă alcătuită din trei note cu o nuanță întrebătoare trecu printr'o înlănțuire de variații ușoare, repetând mica întrebare de cinci-șase ori, modulând-o ca dintr'un tulpnic subțire de cimpoi ciobănesc,

Apoi, iarăși tăcere.

Cântecul ajunsese elegiac, înfășurându-se într'un ton minor; se îndulci ca un suspin, se îndureră ca un gemăt, exprimă tristețea unui îndrăgostit singuratic, o dorință arzătoare, o așteptare zadarnică izbucni într'o ultimă chemare, neliniștită, nebună ca un țipăt de disperare, apoi se stinse.

Iarăși tăcere, și mai adâncă.

Atunci răsună un accent nou, ce nu mai părea că e din acelaș gătlej, atât eră de umil, de sfios, și de slab,—atât de mult semănă cu gănguritul păsăricilor ce abia au deschis ochii, ca piuitul unei păsărele; apoi cu

o ușurință minunată, accentul acela nevinovat se schimbă într'un șirag de note din ce în ce mai repezi, ce licăriră în valuri de triluri, apoi se ridicară în piuri limpezi, mlădiindu-se în treceri înflăcărâte, se micșorară și crescură din nou atingând agilități de soprană.

Cântărețea se îmbătă de însăși cântecul ei.

Cu răstimpuri atât de scurte că sunetele nici n'apucău bine să se stingă, își topcă beția într'o melodie, mereu alta, împătimită și dulce, supusă și îndrăzneată, ușoară și adâncă—întretăiată când de suspine descurajate, de implorări dureroase, când de neașteptate avânturi lirice, de invocări supreme.

Pare-că ascultă și grădina. Și cerul se aplecase pe arborul melancolic din vârful căruia poetul nevăzut, dă drumul undelor de poezie. Brazdele de flori împrăștiu în tot cuprinsul o mireasmă adâncă dar stinsă. Și soarele pieri în dunga asfințitului, iar privirea aceasta din urmă a zilei eră tristă, lugubră. Inșă o stea sclipi, tremurătoare ca o picătură de rouă luminoasă.

— Măine—murmurai, fără să-mi dau seama, răspunzând par'că unei întrebări lăuntrice,—măine, cuvântul acela ce însemnă pentru mine atâtea făgădueli...

GABRIELE D'ANNUNZIO.
(trad. din italienește de N. Poră).

TĂLHARUL ȘI SCRITORUL.

«Odată s'au îndreptat înaintea judecății Infernului doi păcătoși: un tâlhar și un scriitor vestit. Tălharul furase și omorâse fără milă la drumuri, iar scriitorul semănase imoralitate și nelegiuire cu cărțile sale. Judecătorii Infernului știind toate acestea, judecata lor a fost scurtă și decisivă: amândoi vinovații au fost aruncați în niște căldări mari să fiarbă și să se chinuiască.

Sub căldarea tâlharului s'a pus o grămadă de lemne și foc: el a început să țipe așa de tare încât bolțile Infernului au răsunat. Sub căldarea scriitorului focul la început eră mai moale, dar a început a se întepi și flacara l-a cuprins, chinurile lui erau grozave, de nesuferit; el a început să țipe că în Infern nu e dreptate. Pe mine — strigă el — un scriitor așa de mare, mă pedepsesc mai aspru de cât pe cel mai mare tâlhar. Și pentru ce? pentru unca vină că uneori am scris mai liber.

Unul din cei trei paznici ai Infernului revoltat, împotriva scriitorului se repezi înaintea lui să-i reaminteaască greșelile sale.

«Nenorocitul! îi zise, și tu te mâniezi în contra Providenței? Și tu vrei să te compari cu tâlharul? Nu știi că vina lui e nimic pe lângă a ta? Cu sălbătăcia lui și cu răutatea lui el a vătămat numai cât a fost în viață. Și tu? Oasele tale au putrezit de mult, dar nu trece o zi fără ca soarele să nu vadă nouile tale isprăvi. Venitul cărților tale nu numai că n'a slăbit, dar din secol în secol se întărește mai mult. Relele și nenorocirile tale sunt fără de margini. Copiii au ajuns rușinea și necințea părinților lor: cine i-a răzvrătit? Cine a povățuit lumea să nu respecte familia, poruncile, autoritățile și legăturile obștești? Nu ești tu cel carele propovăduiai cultul ateismului și premăreai pasiunile și viciul?

Iată acum țara întreagă e plină de omoruri, răpiri, revolte și turburări, totul din pricina ta. Din cauza ta se varsă atâta sânge și lacrimi. Și tot mai cutezi să te superi pe Dumnezeu și să cârtești împotriva judecării? Din scrierile tale încă multe rele se vor mai naște. Tu ești dator să suferi chinurile, cari ți s'au orânduit, potrivit faptelor tale».

IWAN KRILOV.

Tradus din rusește de Stoica Neolăseu.

ETNOGRAFIE

SÂRBI ȘI ROMÂNII

D. Dr. Tihomir Georgevici, profesor la Universitatea din Belgrad, a publicat în unul din numerele Noii Reviste Române o întâmpinare, în care după ce arată legăturile dintre Serbia și Bosnia, propune o apropiere mai mare, și de se va putea o conlucrare pe viitor între România și Serbia. Mai amintește D-sa, că asemenea gânduri le-au mai avut și alții mai dinainte, așa, Vladislav Kacianski la 1890 în *Velika Serbia*, și cu un an mai în urmă, la 1891, o delegație de studenți sârbi la congresul studenților români, ținut la T-Severin, au emis ideia unei unități de acțiune la cele două state vecine, de care e vorba.

Apropierea dintre poporul sârb și român, e drept, nu e pe cale de a se face acuma pentru prima-ooră. În afară de religie care e comună, pe timpul întemeierii principatelor române existau cuscrenii și cumetrii între voievozii români și «Jupânii», principii, diferitelor ținuturi sârbești, cuscrenii și cumetrii care, trebuie să recunoaștem, erau dese-ori turburate prin diferite certuri și bătălii, rămase până și acum în cântecele populare.

Și felul organizației proprietății familiare și comunale eră identic aproape, pentru că și acuma în județele de munte, «*Zadruĝ-i* sârbesci, corespunde la noi «moșia», proprietatea indiviză moșnenească.

Nu mai vorbim și de difuziunea de simțire și de gândire, fiind asemănare între legendele sârbești și românești, iar unele legende sârbești despre eroul sârb Baba-Novac trăesc și acuma printre țăranii din Gorj, și cred că și Sârbii au multe legende de ale noastre, cel puțin așa spune d. Picot.

În această privință d. August Dozon în «*L'épopée serbe*», între alte cântece populare sârbesci dă și două balade cu eroi români. Una despre «Lupta dintre banul Strahinia și Ali Valacul», și alta despre «Nunta lui Radu Valacul».

Apoi și noi, ca și Sârbii, am avut pe acei bandiți patrioți «haiducii».

În fine, contactul a fost intim de tot, atât de intim în cât în Serbia sunt sate sârbești vecine cu cele românești, și sate în cari locuitorii sunt în parte Sârbi și Români.

Pare a fi aproape sigur astăzi, că între poporul sârb și român e și o legătură de sânge, în orice caz cu mult mai mare decât accia care s'ar presupune că e între

Bulgari și Sârbi. Sârbii stabilindu-se pe vremea lui Heracliu, la 600 după Crist, în părțile apusene ale peninsulei balcanice, s'au suprapus peste o populație Tracică romanizată, cu care s'au amestecat; slavizând-o în parte. O probă despre aceasta sunt numirile din Toponimia, atât a Serbiei cât și a Bozniei și Hertegoviniei. Precum în țările românești sunt nume de munți și de râuri slave, tot așa în părțile sârbești sunt nume românești. D-l Isidor Ieșan, într'o comunicare făcută la 16 Noiembrie 1904 la Academia Română, spune că în districtele dela apusul Serbiei, ca *Brcka*, *Zvornik*, *Dolnii-Tuzla*, *Bjelina*, populația e curat românească, dar slavizată.

Origina romană a acestor locuitori se trădează prin limba lor, care conține o mulțime de cuvinte române, și prin «datinele, poezia tipul, caracterul, vivacitatea inteligența și portul lor».

În părțile sârbești nume ca Vlasenia, Romanja, Stari-Vlah Stupari, Cremene, Rovine, Foca, Iova Dracul Toder Muntian, dovedesc iarăși urmele vechii populații românești din văile munților și dealurilor de pe malul drept al Dunărei.

Din toate acestea vedem că legătura dintre Români și Sârbi e de un ordin intim, și că Sârbii poate ascultă de un îndemn sufletesc, de vocea sângelui, când caută alianță cu noi.

Și afară de d-l Tihomir Georgevici, și alți Sârbi ne fac invitații grațioase la o alianță cu Serbia. Zilele trecute jurnalele anunțaseră că vre-o doi trei profesori universitari sârbi, între cari și d-l Iovan Radonici, au venit prin București pentru a face cercetări la Arhivele Statului nostru, și—adaog eu—pentru a sondă și a putea orientă întru cât-vă opinia românească, în cece privește chestiunea alianței.

Această alianță, din toate punctele de vedere, noi nu o putem respinge, dar discutându-se asupra ei, trebuie ca noi Români să ne amintim că în Serbia trăiesc destui Români neslavizați încă pentru a nu-i părăsi, fapt de care trebuie să țină socoteală și prietenii și frații noștri Sârbi. O alianță cu ei nu poate fi platonică și dezinteresată. Neapărat că Sârbii dintr'o alianță cu Români vor avea multe avantaje, atât de ordin moral cât și material, dar ea trebuie să ne aducă și nouă foloase echivalente.

E foarte adevărat că între poporul sârb și român nu există acea tensiune politică, pe care o avem în anumite împrejurări și timpuri cu Bulgarii, pentru ca să nu avem încredere în buna credință a Sârbilor, dar, fără să-i supărăm, să fim sinceri și să le spunem că oare-care nemulțumiri tot există.

Dacă am face un inventariu al diferitelor raporturi în vremuri mai noi, am vedea că e foarte înțeleptesc să fim prudenți, și să facem oare-cari socoteli negustorești. În urma tratatului dela Londra din 1883, se orânduise chestiunea Dunărei mijlocii, Austria având un rol privilegiat. Între altele, obstacolul natural dela Porțile de Fer trebuie, dacă nu în totul, în parte înlăturat deschizând astfel pe Dunăre, dela guri până în inima Austriei, o cale mare de navigație internațională. Ei bine, modul cum s'a regulat această chestiune, a făcut ca la Porțile de Fer să se perpetueze greutățile

de navigație, e drept nu prin pericolul stâncilor, dar prin taxe impuse de guvernul unguresc.

Austria fiind împuternicită, conform art. 57 din Tratatul din Berlin, a dat mandat Ungariei să efectueze lucrările, și cu toate protestele României, Serbia s'a făcut complice la nedreptate, închinând statului ungar o porțiune din teritoriul său, pe care e săpat canalul.

În afară de aceasta, la diferite oferte de produse românești, cu mare greutate am putut face ca să se primească pretențiunile noastre, firești de altfel. Am stabilit cu oarecare eforturi exportul de sare, și acuma de curând, când a fost vorba să se probeze oferta «Stelei Române», făcută la licitația deschisă de statul Sârb pentru aprovizionarea lui cu petrol, având monopol pe acest produs, rezultatul licitației a fost casat, hotărându-se o alta, deși Steaua Română oferise petrol cu prețul cel mai scăzut.

Acestea n'ar fi nimic însă, pe lângă o chestiune mai importantă și mai aproape de viața neamului românesc. Sârbii se fac că în țara lor nici nu trăesc Români. Și trebuie să se știe că din populația de 2200000 locuitori ai Serbiei, 500.000 sunt Români, adică sfertul, și nu Români de origină îndepărtată, ci Olteni de-ai noștrii, cu portul și cu limba lor, cari au emigrat în Serbia din diferite cauze.

E drept că făcând statistică, Sârbii în numărul locuitorilor pun și 120.000—160.000 români, siliți de evidența faptului, dar adăogând că sunt sârbizați și împrăștiați. *Bianconi* dă cifra de 120.000 locuitori români și *Borcheyrave* 160.000, întrebuițând date oficiale sârbești. Apoi *Ioseph Mallat*, în 1905, a publicat o carte «*La Serbie contemporaine*», publicație aproape oficială sârbească, și vorbind despre Români spune că în ceea ce privește Români din Serbia se poate spune că punând piciorul pe pământul sârbesc devin Sârbi, și fără a admite în totul părerea d-lui Picot, cum că familia în care intră o soție română nu întârziază a se româniza, nici aceia a d-lui Beksici, care spune că neamul românesc se întinde în părțile orientale ale Serbiei, se poată afirma însă, că Români sunt aceia care se sârbizează mai ușor, și că asimilarea aceasta nu se face fără să dea calități apreciable poporului sârb.

Acestea le spun Sârbii, dar știm că din generalii lor, din bancherii lor, din medicii lor, din miniștrii lor, din profesorii universitari ai lor, sunt mulți cari în casa lor nu vorbesc decât românește. Fie că sunt Macedo-Români, fie că sunt Olteni din ținuturile răsăritene ale regatului, ei sunt Români, și aduc servicii reale și dau o notă de chibzuială și seriozitate vieții sârbești. Eu însu-mi cunosc un Român, care a fost deputat în scupcina sârbească și care venise mai acum doi ani prin București, propunând d-lui Take Ionescu o modalitate de a se regulă o viață românească pentru poporul român din Serbia, al cărui număr, cum am mai spus, se ridică la cifra de 500.000 locuitori.

Ei toți locuiesc în cinci districte cu 19 plăși. Așa în județul Kraina sunt 95.302 în județul Pojarevätz 187.448, în județul Morava 117.856, în județul Timoc 74.454 și în județul Smedereva 31.908, în total 507.028. Cifra pe care Sârbii se fac că nu o cunosc.

Dar sunt Sârbi cari văd și importanța populației

românești în Serbia. În «*La Grande Encyclopédie*». I. Gavrilovici scriind articolul «*Serbie*», despre Români spune următoarele: «O mare parte din populația sârbească aparține etnograficește Românilor. Ei locuiesc Serbia orientală, între Morava și Timok. Locuitorii frontierei orientale sunt numiți *fărani* și ceilalți *Ungureni*, ceea ce arată că unii sunt veniți din Valahia și alții din Banat. Data așezării lor în Serbia nu e bine fixată. În prefața cântecilor Românilor din Serbia E. Picot zice; «Cântecile istorice ce am grupat aparțin toate fie ultimilor ani din secolul XVIII, fie primilor din al XIX, și ele probează că stabilirea Românilor în Serbia nu datează, cum s'a spus une-ori, din vremea regulamentului organic în Valahia, dar că face parte dintr'o epocă mai veche». — Dar nouă ni se pare că această epocă nu poate fi mai veche de cât jumătatea doua a secolului XVIII.

E drept însă, că stabilindu-se în peninsula balcanică, Sârbii au găsit numeroase colonii de indigeni românizați, cărora le dădeau numele de *Vlassi*.

D-l Gavrilovici e mai just și cum vedem el ne dă destulă importanță.

D-l Ionescu-Bujor, geolog, amic personal al meu, având de făcut studii oficiale, însărcinat de către guvernul român prin districtul Pojarevățului, spune că toată lumea vorbește românește în părțile acelea, și că fără să cunoască limba sârbă, nu a avut nici o greutate de întâmpinat, întrebuițând numai limba română.

Dintre străini, d-l Emil Picot, în «*Les Publications de l'École des langues orientales vivantes, III série-volume VI*», vorbind de evaluarea din 1861 a lui Lejeau, care fixă populația românească din Serbia la 104.343 locuitori și a lui Kanitz, care o ridică la 123.000 suflete, spune că toate aceste evaluări sunt sub adevăr.

D-l Gustav Weigand, romanistul cunoscut, profesor în Lipsca, vorbind de Români de peste hotare, făcuse în privința Românilor din Serbia observația, că în loc să căutăm Români prin inima Macedoniei, mai bine să ne deschidem ochii, căi găsim în coastele României, în Serbia, unde formează sfertul populației sârbești. Noi îi păstrăm și pe cei din Macedonia, și o să ne îngrijim și de cei din Serbia. Să dea D-zeu însă, ca să fim mai cumiți, și mai chibzuiți în conducerea propagandelor noastre naționale.

Un început de propagandă în Serbia, încercase să-l facă D-l Ionel Grădișteanu, când a fost ministru sub fostul regim conservator. Delegase pe D-l Coculescu, profesor la liceul din T.-Severin, și pe D-l Dimitrievicei, comerciant în Severin, Român din Serbia, să caute câțiva tineri din Serbia, care să fie crescuți și instruiți în internatul liceului din T.-Severin. S'au dus oamenii, și după multe greutate, supărați oare cum de nacealnicii județelor, au găsit doi flăcăi inteligenți. Schimbându-se guvernul din motive de economic, cei doi tineri români s'au părut o sarcină pentru bugetul internatului și astfel au fost repatriți. Și de data asta, vedem că ceace ne omoară, e lipsa noastră de consecvență.

Revenind la chestiunea alianței cu Serbia o primim cu destulă simpatie, dar prietenii noștrii sârbi să ție socoteală că în Serbia sunt Români. Să dea biserici și școli românești, Românilor de acolo, mai ales că ei în Româ-

nia au deja o școală sârbească, intitulată *Slavo-Română*, la T-Severin. În schimb noi le oferim mâna, și poate le vom face înlesniri în privința exporturilor și a regulei drumului Transbalcanic prin Serbia.

Dacă Sârbii ar avea un *antrepozit* la Galați, ar rezolva în parte lipsa lor de comunicație cu marea, mai ales cum dispun de o *Societate regală sârbă de navigație* cu 6 vapoare și 30 șleपुरi. Dunărea ar fi plămânușul comerțului lor exterior. Apoi linia dela Dunăre la Adriatică, dacă n'ar fi legată cu un pod peste Dunăre cu rețeaua românească, nu ar fi o adevărată linie internațională, nu ar da tot folosul posibil. Și aceasta nu se va putea face de cât cu concursul României.

Să eugote serios Sârbii la aceste lucruri, și după aceasta, dacă acum le suntem prieteni, le vom fi poate și aliați, dând altfel o perspectivă nouă pentru propășirea neamului sârbesc.

Și dacă au nevoie de postav pentru armată, după cum am cetit, să-l cumpere dela fabricile noastre, până și-or face și ei destule, și dacă le trebuie, acid sulfuric pentru obuzele lor, să-l ia de la noi, căci e tot așa de bun ca și cel din Austria.

Se știe că acuma alianțele se stabilesc aproape numai pe considerațiuni de interese, și D-l Tihomir Georjevici trebuie să ne vorbească și de acestea, pe lângă frumoasele pagini ale D-sale despre trecutul și viața poporului sârbesc. Noi îi iubim pe Sârbi, dar fără juste satisfacții ce ne datoresc, nu o să-i putem ajuta, atâta precum am dori.

16 Noembrie, 1908.

EMIL STAIU

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

PLAGIATUL D-LUI G. MURNU

«MONUMENTE ANTICE DIN ROMA»

I Vol. 87, 272 p. cu 80 ilustrații.—Göbl 1908.

S'au scurs atâtea secole de când «Cetatea eternă», devenită capitala lumii, adunase între zidurile sale toate comorile artistice ale orientului și de când ajunsese obiectul de admirație prin monumentele sale neîntrecute. De atunci și până astăzi, în interval de atâtea veacuri, s'au scris multe asupra-i, însă mai ales în timpii moderni, Roma a fost cercetată mai cu dragoste și mai cu stăruință ca în totdeauna. E drept că nu toate problemele pe care le pune înaintea spiritului acest labirint de uriașe ruini au fost deslegate, însă cele mai multe din câte au fost luate în desbatere au ajuns la un rezultat pozitiv. De aceea văzând apariția volumului domnului G. Murnu, tratând despre unele *Monumente antice din Roma*, am crezut că și compatriotul nostru va fi adus ceva nou în studiul acestor monumente, pe lângă cele deja știute. Cu atât mai mult cu cât singur încheie prefața sa cu lăudăroasa afirmare că scrierea sa este în mare parte mai cuprinzătoare și mai deplină decât ori-ce altă asemenea lucrare străină» p. 12. Deschizând însă lucrarea d-sale, încă dela primele pagini am în-

cercat o deziluzie, căci d-sa pe lângă că nu aduce *absolut nimic nou*, dar nici nu tratează chestiunile într'un mod științific.

Lipsa totală de metodă și chiar de cunoștințe arheologice rămâne a se discuta cu altă ocazie; de astădată îmi propun a arăta mai întâi procedeele cu totul stranii ale d-lui Murnu.

Afirmarea ce am făcut, că *d-l M. nu aduce nimic nou*, cred că o vom dovedi cu prisosință, căci d-sa nu s'a mulțumit numai a lua din autorii cei mai cunoscuți ideile în întregime, *fără a mai adăoga nimic propriu*, dar ceva mai mult, s'a făcut vinovat de unul din plagiatele cele mai condamnabile, împrumutând, fără a indica origina, pasagi întregi, pe cari lasă deci a se presupune că sânt ale d-sale.

E natural că nu avem pretenția ca să se scrie azi ceva despre monumentele din Roma, fără a se ține seamă de lucrările speciale apărute asupra aceluiași subiect. O lucrare va avea din contră cu atât mai mare valoarea cu cât afirmările proprii vor fi mai bine întemeiate pe diferite alte autorități. A scrie însă capitole întregi cari nu sânt de cât o *simplă traducere liberă* după unul și același autor, reduce valoarea acelei scrieri la o simplă traducere.

Acesta e cazul d-lui Murnu. Nemulțumindu-se a împrumuta mai tot din autori străini d-sa se rezumă în cele mai multe cazuri la o traducere pur și simplu luând părți întregi *din câte un singur autor, pentru câte un capitol anume*. Astfel, pentru a preciza mai de aproape, vom dovedi cum pentru *Forul Roman* a utilizat până la plagiare pe *Chr. Hülsen*, pentru *Forurile imperiale* pe *Thédénat*, și pentru *Palatin* pe *Haugwitz*.

Departa însă de a avea curagiul de a mărturisi pe autorii de cari s'a servit d-sa, caută din contră tot felul de scuze, ca *nici să le pomenească numele*, fie chiar în introducere. Astfel în nota dela pag. 11 ne spune «*am exclus cu dinadinsul (?) orice citație și aparat științific de teamă ca nu cumva lucrarea mea să ia proporții mai mari și să devie mai puțin accesibilă publicului...*» Voiu căuta într'o ediție viitoare să completez aceste lipsuri.

Dar în loc de asemenea meșteșugite scuze, cari au scop de a-l trece drept adevăratul autor al cărței, nu ar fi fost mai bine să ne înșire numele învățaților de mai sus, de care s'a folosit în mod așa de puțin scrupulos? Cu atât mai mult s'ar fi cuvenit să ni-i pomenească pe aceștia în locul numelor lui Goethe, Schiller și Tannhäuserul lui Richard Wagner (p. 6) cu care nu i-a fost frică ca lucrarea sa să devie «mai puțin accesibilă publicului».

Intențiunea însă de a ascunde pe autorii pe cari i-a plagiat e vădită;—scuza e copilărească.

Ferindu-se de a indica pe autorii plagiați d-l M. a căutat din contră să ne convingă că a făcut operă originală. Astfel ne asigură că numai «studiile urmărite de mine la Roma în iarna anului trecut mi-au dat puțința să concep și să scriu paginile ce urmează» (p. 11) pe când, după cum vom vedea, orice elev de liceu ar fi putut traduce foarte bine și în București pe autorii pe cari i-a plagiat d-l M. Și cu toate acestea mai are curajul să adauge că

«sarcina nu mi-a fost cu totul ușoară»!! Se mai plânge că «a trebuit să consulte izvoare multe și deosebite cari nu sânt la îndemâna tuturor», pe când după cum am arătat, D-sa s'a oprit și a copiat în șir tocmai manualele cele mai uzuale, cele mai cunoscute. Îndrăzneala d-lui M. e în adevăr impunătoare. Și crezându-se în țara orbilor, d-sa se mai laudă că chiar în consultarea izvoarelor «rolul nu i-a fost pasiv» ci că dinpotriva ne-a făcut marele serviciu «să descurce itele încâlcite ale labirintului savant și mai ales să le însuflețească de cele mai multe ori cu impresiile sale proprii precum și cu lămuriri istorice și istorico-artistice». O mai mare îndrăzneală nu se putea! După ce i-a plagiat pur și simplu, se mai laudă că i-a descurcat d-sa pe savanții străini!

De abia într'un rând ne spune că au mai scris și alții despre același subiect și că unora le este dator «*cu câte-ceva*» (fără însă a-i numi).

De astădată însă ne asigură că acești «înaintași (?) nu sânt nici așa de mulți și, *mai cu seamă, așa satisfăcători*, cum s'ar crede.» Mai crudă nerecunoștință nu se putea arăta față de autorii astfel împrumutați! Dar d-l Murnu a întrecut recordul plagiatului și nerecunoștinței față de cei cel-au servit.

De remarcat mai este că d-sa nu numai că nu pune între semnele citațiunii și nu menționează deloc pe autorii plagiați, dar își însușește și *dă deci ca ale sale proprii chiar și citațiile ce sus numiții autori fac după alți autori mai vechi*. Cu acest chip d-l M. se face culpabil de un dublu plagiat, după cum se va vedea. Și, înainte de a veni la probe, voi mai adăoga că nu numai în descrieri de temple sau localități împrumută d-l M., dar că ia chiar reflecțiile proprii ale autorilor străini și chiar comparațiile lor. Și dacă în facerea unei descrieri o potrivire de texte s'ar putea oarecum scuza, de sigur că o asemenea potrivire nu se poate permite în comparații sau reminiscențe istorice, cari sânt personale fiecărui autor.

Pentru a ne da și mai mult iluzia că d-sa scrie din propria-i imaginație, se servă de introduceri cu totul personale, care derutează pe cititor. La începutul Forului lui Trajan, d-sa ne invită să «*închidem ochii și-l rezidim în mintea noastră*» (pag. 144). Spre marea noastră decepțiune însă constatăm că, în loc de a *închide* ochii—după cum pretinde—și a lucra cu mintea, D-l Murnu a *deschis* cartea lui Thédénat din care, după cum se va vedea îndată, traduce pagini întregi fără a pomeni de el. Asemenea procedec, făcute cu vădită premeditare și dibace încercare de eschivare, sânt desigur din cele mai condamnabile.

O altă dovadă a lipsei totale de originalitate a lucrării d-lui M. mai e desăvârșita lipsă a tratării din punct de vedere românesc a monumentelor romane. În această direcție cel puțin s'ar fi putut aștepta o notă personală a autorului. Sânt monumente cari din punctul nostru de vedere reclamă o altă atențiune decât din partea Germanilor sau Francezilor. Astfel, vorbind de Columna lui Trajan, care redă luptele Romanilor în ținuturile noastre, ne-am fi așteptat la oarecari părți mai originale. Nimic însă mai mult ca la autorii străini nu aflăm la d. M. D-sa ar mai fi avut ocazie să

discute cu acest prilej celălalt monument roman, care e cel mai important alături de Columnă și care se află în țara noastră. Ar fi putut să facă un paralel între Trofeul dela Adam-Klissi și Columnă, și cu acest prilej să ne dea o dovadă a cunoștințelor sale de arheologia țării noastre cel puțin. Nimic, absolut nimic, pentru simplul motiv că nici autorii pe cari îi plagiază d-sa nu spun mai mult. Și cu toate acestea d. Murnu singur în introducerea sa (p. 11) își dă seamă de această nevoie de a se trata altfel monumentele Romei pentru noi Români. D-sa semnalează tocmai la autorii străini că «fiecare din ei tratează lucrurile din punctul său de vedere sau după cerințele cititorilor către care se adresează, și care sânt ai patriei sale, în primul rând» (p. 11) având aerul a spune că de aceea nu s'a putut folosi de ei. Și cu toate acestea vedem că i-a plagiat servil, ferindu-se tocmai a trata și D-sa subiectul din punctul nostru de vedere.

Uneori plagiatul se trădează chiar prin particularitatea unor cuvinte, a căror întrebuințare silită nu se explică altfel decât prin influența textului străin. Astfel în pasagiul relativ la poarta Curiei Julia, făcută de Dioclețian, D-sa se silește să traducă mai servil cuvântul *eingemauert* pentru care făurește românescul «*înșidurată*» care nu e decât o traducere silită a germanismului, neuzitat sub această formă în limba noastră.

Pentru a dovedi cât de lipsită de orice originalitate e cartea d-lui M. ar trebui să o reproducem toată punând în paralel textele străine pe care D-sa le-a tradus mai mult s'au mai puțin liber, mai mult sau mai puțin meșesugit. Un asemenea paralelism ar fi însă prea lung. Ne vom reduce la unele exemple luate la întâmplare cari, adăogăm însă, nu sânt izolate, ci fac, parte dintr'un întreg sistem preconizat în întreaga lucrare. Trucul cel mai obicinuit de d. M. este răsturnarea frazelor: începe în genere cu partea finală a propozițiunilor germane și de aceea la o primă comparație plagiatul nu reese atât de evident. O recitare mai atentă ne dovedește însă cât de servil s'a ținut de textele străine. Isbitoare este mai ales succesiunea identică a ideilor chiar, acolo unde nu e vorba de descriere.

Dar să ajungem la fapte, dând câteva probe numai din procedeele d-lui Murnu.

Astfel din «*Forul Roman*» partea privitoare la templul lui Saturn:

Murnu pag. 54.

Hülsen pag. 69.

Saturnalele, serbarea dată în cinstea lui Saturn, una din cele mai populare la Romani, moștenită în parte de Crăciunul creștin, a prelungit așa de mult ființa acestui templu.

Das Stiftungsfest, die Saturnalien, ward eines der grössten und volkstümlichsten Feste des alten Roms, dessen Erbschaft in christlicher Zeit das Weihnachtsfest antrat...

În alt capitol vorbește despre palatul Vestalelor și despre Vestale. De exemplu:

Murnu pag. 60.

Hülsen pag. 162.

Cea care eră vinovată la stingerea focului eră bătută cu vergi de către marele pontifex, pe când ceiace păcătuiă

Eine Vestalin die das heilige Feuer erlöschen liess, wurde vom Pontifex mit Rutenstreichen gezüchtigt; hatte sie gar

trupește eră dusă afară din oraș, la campus sceleratus, unde sărbătorește eră ingropată de vie.

Celor mai vrednice dintre ele li se ridicau statui ale căror baze purtau inscripții, care laudau meritele și virtuțile lor.

... era obișnuită la mirese și aveă pentru ele un înțeles simbolic; in ea vedeau Romanii o bună prevestire, căci mireasa trebuia să aibă pentru soțul ei, credința neșovăită ce aveă o preoteasă Vestală față de zeiță.

In partea relativă la Palatin, luată din Haugwitz (Der Palatin), d. M. ia o citație pe care acesta o face din Sueton, fără să pomenească nici de Haugwitz nici de Sueton.

Murnu pag. 126

Porticul ei, care eră cu trei rânduri de coloane, aveă o lungime de o milă, iar statua colosală a lui Nerone așezată in vestibulul palatului eră înaltă de o sută douăzeci de picioare. La mijloc eră un câmp întreg și pe el se află un lac asemenea unei mări, inprejmuț de clădiri in chipul orașelor; pe câmp se vedeau holde și vii și pășuni, precum și păduri pe care hoinăreau tot felul de animale blânde și sălbatice. Diferitele părți ale clădirii erau toate aurite și incrustate cu pietre scumpe—de unde i-a venit și numele de palat de aur, domus aurea.

Sufrageriile aveau pe tavan tablite mișcătoare de fildeș, care prin felurite țevi răspândeau asupra mesenilor mirezme și flori. Încăperea de căpetenie eră rotundă și ziua și noaptea ea se învârtea neconținut imitând mișcarea lumii.

Din Forurile imperiale, luate in întregime din lucrarea lui H. Thédénat «Le Forum Romain et les Forums impériaux» ne vom mărgini numai la 2 exemple. Așa, la Forul lui Cesar:

Murnu pag. 137.

Inaintea temptului eră statuia sa proprie comandată de el; eră călare pe vestitul său cal, a cărui copită despicală in chip de degete, s'asemănă unui picior omenesc, lucru puțin potrivit pentru un gust artistic rafinat, dar de mare însemnătate pentru Cezar, căci calul acesta se zicea că asigură stăpânului său domnia peste lume.

das Gebot der Keuschheit verletz so wurde sie auf dem campus sceleratus lebendig begraben.

(Einen besonderen Schmuck des Hofes bildeten) die Statuen der Obervestalinen, mit Inschriften auf den Postamenten, die ihre Tugenden und Verdienste rühmten.

... die übrigen Römerinnen nur an ihrem Hochzeitstage «des guten Omens wegen, weil die Braut ihrem Mann ebenso unverbrüchlich das Gelübde der Treue haben sollte, wie die Priesterin der Gottheit».

Sueton (din Haugwitz) pag. 62—63.

Das Vestibül war so gewaltig gross, dass eine 120, hohe Colossalstatue Neros darin stehen konnte, der Umfang des Baues ein derartiger dass drei Portiken von je 1000 Schritt Umfang, darin Platz fanden; es befand sich ein Teich darin, der wie ein Meer von Gebäuden umgeben war, welche Städte vorstellten; ausserdem Ländereien in denen Saatfelder mit Weinpflanzungen und Triften mit Wäldern abwechselten, mit einer Menge von allerlei zahmen und wilden Thieren. Sonst war alles vergoldet, mit Edelsteinen und Perlmutter ausgelegt, die Speisesäle hatten getäfelte Decken mit beweglichen Elfenbeinplatten um Blumen herabwerfen und durch Röhren Wohlgerüche in den Saal hinableiten zu können. (Der grösste von allen) der Hauptspeise Saal hatte die Gestalt einer Rotunde, die sich Tag und Nacht fortwährend drehte, wie das Weltall.

Thédénat pag. 179.

... lui-même y avait dédié, devant le temple de Vénus, sa propre statue montant le célèbre cheval dont le sabot, fendu en forme de doigts, avait l'apparence d'un pied humain; la possession de ce cheval, d'après les haruspices, assurait à son maître l'empire de l'univers.

Am spus mai sus că d-l M., la forul lui Traian inchepe cu fraza: «închidem ochii și-l rezidim în mintea noastră, după care copiază descrierea lui Thédénat luând chiar și reflecțiunile și reminiscențele istorice ale acestuia în aceeași ordine. Curioasă coincidență! Dăm numai o frază: D-l M. spune că venind din Forul lui August spre cel al lui Trajan;

Murnu pag. 144.

Ne vedem intrând pe un grandios arc de triumf, pe care senatula închinat împăratului in anul morții sale.

Arcul aceasta poartă un splendid grup de figuri lucrute in bronz: Traian încoronat de o victorie stă in caru-tras de șase cai cari sânt înconjurați de trofee și ostași

Thédénat pag. 198.

Du Forum d'Auguste on entré dans celui de Trajan sous un arc voté par le Sénat l'année même où mourut cet empereur.

En haut un char à six chevaux, entre des trophées, des Soldats ou des Victoires, porte l'empereur debout couronné par une Victoire.

Din aceste puțin exemple se vede că acest procedeu al d-lui M. este un sistem nepermis pentru o lucrare cu pretenții de originalitate. Intinderea sistemului se poate vedeă în broșura ce vom publica în curând și din care sânt extrase numai aceste exemple.

Decembrie. 1908.

NICOLAE S. IONESCU.

BIBLIOGRAFIE

POLITICĂ

Economia națională. Octombrie—Noembrie 1908.

LITERERĂ

Fl. Cristescu, Carte pentru copii, Versuri de Coșbuc, Dulfu, Vulovici și alții, desemnuri de Stoica. București 1909.

Mihail Eminescu, Poezii, Ediție îngrijită după manuscrise de I. Scurtu. București 1908.

M. Eminescu, Laïs, comedie antică (Le joueur de flûte, de E. Augier) cu o introducere de I. Scurtu. București 1908.

Calendarul, Bibliotecii pentru toți (L. Alcalay București 1909)

Anuarul, gimnaziului Ionitza Asan din Caracal pe anul școlar 1907—1908.

Moise N. Pacu, Cuvântări diverse, cu conținut religios-moral, didactic și social-național. Galați 1908.

* * *

Ă apărut la Librăria Sococ și Alcalay din București:

Puterea Sufletească

PARTEA II-A

Mecanismul actului voluntar. Caracterul

DE

C. RĂDULESCU-MOTRU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

Prețul Lei 2.50

Pasta de dinți
HENȚIESCU
—
Cea mai igienică
și
antiseptică

DROGUERIE & PARFUMERIE
D. G. DIAMANDI
BUCUREȘTI

EAU DE COLOGNE
Grand Prix Expozițiunea Internaț. de Higiенă
PARIS 1907

BIBLIOTECA ROMÂNĂ
ENCICLOPEDIA SOCEC
Povestirile lui Mihail Eminescu
(Făt-frumos din lacrimă, La aniversara, Cezara, Sărmanul Dionis)
Cu studii literare de MIHAIL DRAGOMIRESCU,
un portret și un indice rezumativ
No 9-10
BIBLIOTECA CULTURALĂ (autori români clasici)
PREȚUL 55 BANI

Studii Filosofice

IN SPECIAL:

Revistă pentru Cercetările de Psi logie

TEORETICE ȘI APLICATE LA:

ȘTIINȚA DREPTULUI, PEDAGOGIE ȘI SOCIOLOGIE

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI

C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București

REDAȚIA:

BUCUREȘTI. — BULEVARDUL FERDINAND, 55.

ABONAMENTUL ANUAL LEI 6.

Abonamentul anual cumulativ la „Studii
Filosofice” și „Noua Revistă Română”, 15 Lei.

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București

SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune Lei 2.500.000. Vârșai Lei 2.000.000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,

Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 11

BOALELE INTESTINULUI

DIAREEA (LA COPIL ȘI BĂTRÂNI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE BOALELE
CE PROVIN DIN Infecțiunile intestinale SE TRATEAZĂ
ADMIRABIL PRIN

LACTO FERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA

LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În provincie contra mandat 2,70

Cereți prospecte gratuit

CASA DE BANCA
MARMOROSCH, BLANK & Comp.
BUCUREȘTI, STRADA LIPSCANI No. 8

Face tot felul de operațiuni de bancă

Anticipațiuni asupra valorilor în
depozit și ori ce transacțiuni financiare

Emissioni de scrisori de credit asupra tuturilor pieșelor
din Europa și America.